

PRAWO

(LAW)

DARIUSZ CHARKO*

Studia Elckie
14 (2012)

BIGAMIA W POLSKIM PRAWIE KARNYM

Istota i rys historyczny przestępstwa bigamii

Określenie *bigamia* wywodzi się od łacińskiego słowa *bigamus*, które oznacza dwużeństwo¹. W starożytnym Rzymie terminem tym określano sytuację, w której jedna osoba zawarła dwukrotnie małżeństwo z dwiema osobami odmiennej płci². Wyróżniono wówczas kilka odmian bigamii.

Bigamia prawdziwa, tzw. bigamia *simultanea*, występowała w przypadku zawarcia ponownego małżeństwa przez osobę, która równocześnie żyła w innym, ważnym małżeństwie. Zatem bigamistą był człowiek mający dwie lub więcej żon, z którymi obcował cieleśnie. W przypadku zawarcia kolejno dwu lub więcej związków małżeńskich mówiono o bigamii zwanej *successiva*. Natomiast kolejną odmianą bigamii była tzw. bigamia *interpretativa*. Ten typ bigamii odnoszono do osoby, która ożeniła się z wdową lub rozwódką, a więc z kobietą, która nie była dziewicą. Inaczej mówiąc, bigamia *interpretativa* zachodziła wówczas, gdy mężczyzna zawarł i spełnił jedno małżeństwo, ale jego żona miała już wcześniej stosunek cielesny z innym mężczyzną: 1) poza małżeństwem, 2) z poprzednim mężem w czasie trwania jej wcześniejszego małżeństwa, lub 3) gdy dopuściła się cudzołóstwa³.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że dwa ostatnie rodzaje bigamii były dopuszczalne prawem, jednak społeczeństwo odnosiło się do nich bardzo nieprzychylnie.

* Mgr Dariusz Charko – magister prawa, absolwent Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; e-mail: dariusz_charko@wp.pl

¹ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz, t. II: Część szczególna*, Warszawa 1987, s. 173.

² A. Ratajczyk, *System prawa karnego, t. 4: O przestępstwach w szczególności, cz. 2*, red. I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński, Wrocław 1989, s. 256.

³ K. Banasik, *Bigamia w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2010 nr 9, s. 58.

Istniała jeszcze jedna odmiana bigamii tzw. bigamia *similitudinario*. Miała ona miejsce wówczas, gdy po śmierci żony mężczyzna „przyjął wyższe święcenia, a następnie zawarł nowe małżeństwo i je spełnił”⁴.

Odkąd wprowadzono monogamiczną formę małżeństwa, bigamia podlegała karalności. I tak w prawie rzymskim za wielożeństwo groziła infamia. W średniowieczu osoba, która dopuściła się bigamii popełniła ciężkie przestępstwo w formie złamania wiary małżeńskiej⁵. W czasach nowożytnych bigamię karano mieczem⁶. *Carolina*, kodeks karny z 1532 roku, uznawała bigamię za kwalifikowaną postać cudzołóstwa. Osoba, która świadomie i oszukańczo weszła w związek małżeński, za życia pierwszego małżonka, była karana karą śmierci⁷. Należy jednak zaznaczyć, że do przestępstwa dochodziło tylko w chwili obcowania cielesnego.

W kodeksach karnych z XIX wieku bigamię umieszczano zazwyczaj w rozdziale przestępstw przeciwko obyczajowości obok cudzołóstwa, dlatego też i odpowiedzialność karna za bigamię przez długi czas związana była z odpowiedzialnością karną za cudzołóstwo⁸. Natomiast w k.k. z 1932 roku przestępstwo bigami zostało umieszczone w rozdziale XXX, „Przestępstwa przeciwko małżeństwu”, w art. 197 k.k. o brzmieniu:

kto zawiera małżeństwo mimo, że jego poprzednie małżeństwo nie było rozwiązane, ani uznane za nieważne, albo kto zawiera małżeństwo z osobą, której poprzednie małżeństwo nie było rozwiązane ani uznane za nieważne, podlega karze więzienia do lat 5⁹.

Wynika z tego, że dla bytu przestępstwa bigamii nie miało wówczas znaczenia, czy pierwsze małżeństwo było materialnie ważne, czy nie. Wystarczy, że w chwili popełnienia czynu prawnie nie było ono rozwiązane. Zatem można powiedzieć, że bigamia była przestępstwem przeciwko małżeństwu prawnie chronionemu¹⁰. W motywach do k.k. z 1932 roku stwierdzono, że

dwużeństwo wytwarza stosunek niemożliwy w życiu społecznym, opartym na monogamii, a mianowicie istnienie dwu odrębnych rodzin, opartych na małżeństwie jednego i tego samego człowieka¹¹.

⁴ Tamże, s. 59.

⁵ A. Ratajczyk, *System...*, s. 259.

⁶ J. Andrzejew, *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 35.

⁷ B. Groicki, *Artykuły prawa magdeburskiego, postępek sądów około karania na gardle, ustawa płacy u sądów*, Warszawa 1954, s. 154.

⁸ K. Banasik, *Bigamia...*, s. 59.

⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 60, poz. 571 ze zm.).

¹⁰ S. Glaser, *Protokół posiedzenia sekcji prawa karnego Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 28 maja 1923 r.*, Komisja Kodyfikacyjna RP, t. II, s. 143-148.

¹¹ *Materiały Komisji Kodyfikacyjnej*, t. V, nr 4, s. 125.

Działanie przestępcze polegało więc na tym, że osoba świadoma tego, że trwa związek małżeński uprzednio prawomocnie zawarty z inną osobą, ponownie go zawiera¹². Czyli działanie to miało charakter działania umyślnego, które zostało dokonane z chwilą zawarcia nowego małżeństwa, a to, czy zostało ono skonsurowane czy nie, dla bytu przestępstwa nie miało w ogóle znaczenia¹³.

W tym miejscu należy wspomnieć, że w projektach k.k. z 1956 i 1963 roku – w przeciwieństwie do k.k. z 1932 roku – przestępstwo bigamii uzależnione było od ważności pierwszego małżeństwa¹⁴. Stanowisko to zostało zaakceptowane w k.k. z 1969 roku. Art. 183 k.k. rozdział XXV, „Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży”, brzmi¹⁵:

§ 1. Kto zawiera małżeństwo, pomimo iż pozostaje w związku małżeńskim, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat; § 2. Tej samej karze podlega, kto zawiera małżeństwo z osobą, która pozostaje w związku małżeńskim.

Z treści tego przepisu wynika, że główny nacisk położono na fakt istnienia poprzedniego małżeństwa, a nie na brak dopełnienia formalności jego rozwiązania lub uznania za nieważne. Przestępstwo bigamii z k.k. z 1969 roku było przestępstwem umyślnym, ponieważ osoba, która pozostawała w związku małżeńskim musiała mieć świadomość tego, że poprzednie małżeństwo z punktu widzenia prawa nie zostało rozwiązane. Z drugiej zaś strony, osoba wchodząca w związek małżeński musiała mieć również świadomość tego, że osoba z którą zawiera małżeństwo pozostaje już w związku małżeńskim, który nie ustał¹⁶.

W chwili obecnej bigamia oznacza zawarcie małżeństwa przez żonatego mężczyznę lub mężatkę, ściślej ujmując wejście w związek małżeński między dwiema osobami, z których przynajmniej jedna pozostaje w ważnym z punktu widzenia prawa związku małżeńskim¹⁷. Reguluje to art. 206 k.k. z 1997 roku w rozdziale XXVI, „Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece”:

Kto zawiera małżeństwo, pomimo, że pozostaje w związku małżeńskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności, albo pozbawienia wolności do lat 2¹⁸.

Zgodnie z tym przepisem ochronie podlega rodzina i małżeństwo monogamiczne jako podstawa rodziny, zaś ustawodawca chroniąc legalność związku małżeńskiego chroni zapoczątkowanie komórki rodzinnej¹⁹.

¹² W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1933, s. 461.

¹³ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów, 1932, s. 292.

¹⁴ S. Giżowska-Szarek, *Przestępstwo bigamii*, „Prokuratura i Prawo” 2005 nr 12, s. 76.

¹⁵ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz. U. z dn. 14 maja 1969 r.).

¹⁶ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz, t. II*, Warszawa 1987, s. 172n.

¹⁷ M. Mozgawa, A. Saj, *Prawnkarne aspekty bigamii (rozważania dogmatyczne i uwagi kryminologiczne)*, w: *Bigamia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2011, s. 75.

¹⁸ Kodeks karny z dn. 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. nr 88, poz. 553).

¹⁹ A. Tobis, *Główne przestępstwa przeciwko rodzinie*, Poznań 1980, s. 33.

Znamiona bigamii

Aby można było odróżnić dany typ przestępstwa od innego konieczne jest zaistnienie określonych elementów zwanych znamionami przestępstwa. Należą do nich: przedmiot ochrony, a więc znamiona określające jakie dobro jest prawnie chronione; podmiot przestępstwa, a więc kto popełnia czyn zabroniony; strona przedmiotowa opisująca kryminalne zachowania sprawcy; oraz strona podmiotowa określająca stosunek sprawcy do czynu.

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa bigamii

W literaturze przedmiotu występują rozbieżności jeśli chodzi o indywidualny przedmiot ochrony w przestępstwie bigamii. M. Szewczyk uważa, że przedmiotem ochrony z art. 206 k.k. z 1997 roku jest rodzina, a w jej ramach małżeństwo rozumiane jako związek monogamiczny zawarty między kobietą i mężczyzną²⁰. Podobnie A. Rybak uważa, że

prawidłowym i jedynym trafnym określeniem dobra chronionego przez zakaz bigamii jest wartość jaką stanowi rodzina i małżeństwo pojmowane jako monogamiczny związek kobiety i mężczyzny, zawarty w określonej przez prawo formie²¹.

Przekonanie, że przedmiotem ochrony jest rodzina, podziela również J. Bafia twierdząc, iż przestępstwo bigamii podważa byt rodziny chronionej prawem przez tworzenie tzw. quasi-rodziny²². O monogamii prawnego trwałego związku małżeńskiego kobiety i mężczyzny jako dobra chronionego prawem mówi również J. Śliwowski²³. Natomiast A. Marek uważa, że chroniona powinna być „prawidłowość” założenie rodziny²⁴.

Kolejnym przedmiotem ochrony, o którym mówi się w literaturze przedmiotu analizując przestępstwo bigamii, jest autorytet prawnego aktu zawarcia małżeństwa²⁵. Pogląd o tym, że zakaz bigamii chroni ten autorytet, obok R. A. Stefańskiego podziela również M. Cieślak. Jednak uważa on, że oprócz ochrony tego autorytetu prawnego aktu zawarcia małżeństwa zakaz bigamii chroni również przed czynem, który może oznaczać krzywdę osoby nie mającej świadomości tego, że zawiera małżeństwo z osobą, która już pozostaje w związku małżeńskim. Czyli chroni przed tzw. oszustwem matrymonialnym²⁶. K. Buchała twierdzi natomiast, że ubocznym przedmiotem ochrony zakazu

²⁰ M. Szewczyk, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, T. Bojarski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 713-714. Por. R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1998, s. 345.

²¹ A. Rybak, *Dobra chronione przez przepisy dotyczące przestępstw przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży*, Poznań 2002, s. 9. Por. A. Grześkowiak (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2007, s. 315.

²² J. Bafia, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1989, s. 342.

²³ J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 408.

²⁴ A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego*, Warszawa 2006, s. 392.

²⁵ R. A. Stefański, *Prawo karne materialne. Część szczególna*, Warszawa 2009, s. 273-274.

²⁶ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 302.

bigamii są zasady obyczajowości²⁷. Jednak pogląd ten w literaturze przedmiotu jest raczej odosobniony.

Czynność sprawcza przy przestępstwie bigamii polega na zawarciu małżeństwa. Zgodnie z art. 1 par.1 k.r.o. i art. 18 Konstytucji RP w Polsce prawnie dopuszczalną formą małżeństwa jest związek monogamiczny kobiety i mężczyzny²⁸. Wyróżnia się dwie formy zawarcia małżeństwa: cywilną i konkordatową. W pierwszej formie, aby doszło do zawarcia związku małżeńskiego konieczna jest: odmiennosc płci nupturientów, zgodność ich oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński oraz jednoczesna obecność przy składaniu oświadczeń i ich złożenie przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego²⁹. Natomiast w przypadku zawarcia małżeństwa w formie konkordatowej obok powyższych przesłanek należy spełnić jeszcze dwie dodatkowe: zawarcie małżeństwa musi podlegać prawu wewnętrznemu kościoła, zaś kierownik USC na podstawie zaświadczeń uzyskanych od duchownego musi sporządzić akt małżeństwa³⁰.

O bycie przestępstwa bigamii decyduje chwila zawarcia drugiego małżeństwa, istotne jest jednak, by w chwili zawarcia tego małżeństwa poprzednie nie zostało rozwiązane lub unieważnione³¹. Przestępstwo z art. 206 k.k. może być popełnione przez działanie³², do którego dochodzi w momencie złożenia oświadczenia woli. Kwestia spełnienia małżeństwa lub jego niespełnienia nie ma najmniejszego znaczenia³³. J. Śliwkowski podkreśla, że „bigamia jest zawsze przestępstwem indywidualnym co do czynu”, co znaczy, że przestępstwo to „może istnieć tylko w cieniu istniejącego związku małżeńskiego”³⁴.

Podmiot i strona podmiotowa przestępstwa bigamii

Bigamia jest przestępstwem materialnym³⁵. Skutkiem tego przestępstwa jest powstanie nowego stosunku prawnego między dwiema osobami zawierającymi małżeństwo³⁶. Należy również wspomnieć o tym, że dwużeństwo nie jest przestępstwem trwałym, lecz o skutkach trwałych³⁷. Przestępstwo trwale zacho-

²⁷ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 648.

²⁸ Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dn. 25 lutego 1964 r. (Dz. U. nr 9, poz. 59 ze zm.).

²⁹ M. Szwarczyk, w: T. Bojarski i in., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 384.

³⁰ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005, s. 88-89.

³¹ R. A. Stefański, *Przestępstwo bigamii*, „Prokuratura i Prawo” 1999 nr 10, s. 54.

³² A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna t. I. Komentarz do art. 117-221*, Warszawa 2006, s. 1025.

³³ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 360.

³⁴ J. Śliwkowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 851.

³⁵ A. Wąsek (red.), *Kodeks karny...*, s. 1025.

³⁶ A. Ratajczyk, *Bigamia w ujęciu polskiego prawa karnego na tle porównawczym*, „Państwo i Prawo” 1978 nr 7, s. 106.

³⁷ A. Ratajczyk, *Przestępstwo przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*, Warszawa 1980, s. 110.

dzi wówczas, gdy sprawca wywołuje określony stan przestępny, a następnie przez pewien okres czasu utrzymuje go, zaś przestępstwo o skutkach trwałych jest dokonane w momencie wykonywania działania przestępnego, natomiast jego skutki utrzymują się przez długi czas lub nawet są całkowicie nieodwracalne³⁸. Zatem bigamia jest przestępstwem jednorazowym, co znaczy, że do jego realizacji dochodzi w chwili jednorazowej czynności złożenia oświadczenia³⁹.

Bigamia jest przestępstwem indywidualnym właściwym⁴⁰. Zatem sprawcą przestępstwa może być jedynie osoba pozostająca w ważnym związku małżeńskim⁴¹. Przestępstwo to może mieć charakter jednostronny w przypadku, gdy tylko jeden z partnerów jest związany węzłem małżeńskim⁴², lub dwustronny, gdy obie osoby zawierające nowy związek są w małżeństwie⁴³, tzw. bigamia *duplex*⁴⁴. Istotny jest fakt, że w przypadku, gdy związek bigamiczny został zawarty przez Polaka za granicą, w miejscu, gdzie bigamia nie jest kryminalizowana, wówczas osoba ta nie będzie pociągnięta do odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 206 k.k.

Podmiotem przestępstwa bigami może być również osoba pozostająca w separacji, natomiast osoby żyjące w konkubinacie, tzw. związku partnerskim, nie wypełniają znamion bigamii⁴⁵.

Bigamia jest przestępstwem umyślnym. Może być popełniona z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym⁴⁶. Istotne jest to, aby sprawca był świadomy tego, że będąc w związku małżeńskim zawiera kolejne, podczas gdy poprzednie małżeństwo nie ustało, lub nie zostało unieważnione⁴⁷. Sprawca musi również chcieć zawarcia małżeństwa, albo co najmniej godzić się na nie. A. Marek uważa, że bigamia może być popełniona również w zamiarze quasi-ewentualnym. Zachodzi ona wówczas, gdy „zawierający związek małżeński nie

³⁸ J. Waszyński (red.), *Prawo karne w zarysie. Nauka o ustawie karnej i przestępstwie*, Łódź 1979, s. 96.

³⁹ A. Marek, *Komentarz...*, s. 392.

⁴⁰ K. Banasik, *Bigamia...*, s. 62.

⁴¹ S. Giżowska-Szarek, *Przestępstwo bigamii*, s. 77

⁴² M. Mogawa (red.), *Bigamia*, s. 91

⁴³ R. A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 52.

⁴⁴ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 193, s. 547.

⁴⁵ M. Mogawa (red.), *Bigamia*, s. 92.

⁴⁶ A. Wąsek (red.), *Kodeks karny...*, s. 1026.

⁴⁷ Małżeństwo może zostać unieważnione gdy: osoba nie osiągnęła wymaganego wieku (art. 10 k.r. i o.), jest całkowicie ubezwłasnowolniona (art. 11), dotknięta chorobą psychiczną lub niedorozwojem umysłowym (art. 12), już pozostaje w związku małżeńskim (art. 13), jest krewnym w linii prostej, bratem, siostrą lub powinowatym w linii prostej drugiego małżonka (art. 14), pozostaje w stosunku przysposobienia (art. 15), w razie gdy małżeństwo miało zostać zawarte przez pełnomocnika, gdy sąd nie zezwolił na zawarcie związku przez pełnomocnika, pełnomocnictwo było nieważne lub skutecznie odwołane (art. 16).

miał pewności co do tego, czy jego poprzednie małżeństwo trwa, czy też już ustało⁴⁸. Zatem jeżeli nupturient przekonany był, o tym, że jego współmałżonek zmarł⁴⁹, podczas gdy w rzeczywistości pozostawał przy życiu, to z prawnego punktu widzenia działał on w błędzie co do okoliczności stanowiących znamię czynu zabronionego z art. 206 k.k., a błąd taki na mocy art. 28 par. 1 k.k. wyklucza umyślność czynu, co jest równoznaczne z tym, że nupturient nie dopuszcza się przestępstwa bigamii⁵⁰.

Przestępstwo bigamii ścigane jest z oskarżenia publicznego. Za popełnienie tego przestępstwa grozi kara grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2.

Ujęcie statystyczne i prognostyczne

Na zakończenie warto przytoczyć kilka danych statystycznych dotyczących przestępstwa z art. 206 k.k. Analizując okres od roku 2005 do 2011 włącznie, można stwierdzić, że średnio rocznie popełnianych jest około 20 przestępstw tego rodzaju.

Rok	Liczba dokonanych przestępstw
2005	23
2006	18
2007	16
2008	16
2009	30
2010	19
2011	13
2012*	21
2012**	19

*prognoza za pomocą średniej ruchomej 3-elementowej

**prognoza za pomocą średniej ruchomej 5-elementowej

Źródło: dane statystyczne do roku 2011 – www.policja.pl;
prognozy – opracowanie własne.

W 2005 roku dokonano 23 przestępstw z art. 206 k.k., natomiast rok później liczba dokonanych przestępstw zmniejszyła się o 5, tj. do 18 czynów karalnych. Tendencja spadkowa utrzymywała się jeszcze przez dwa lata, przy czym należy zaznaczyć, że w latach 2007 i 2008 liczba dokonanych przestępstw bigamii była stała i utrzymywała się na poziomie 16 dokonanych czynów. Rok 2009 przyniósł gwałtowne zmiany. Zanotowano wówczas 30 przestępstw z art.

⁴⁸ A. Marek, *Komentarz...*, s. 468.

⁴⁹ Wyrok SN z dn. 14 lutego 1964 r. I CR 996/62, OSNCP, poz. 59.

⁵⁰ A. Wąsek (red.), *Kodeks karny...*, s. 1026.

206 k.k., co w porównaniu z rokiem poprzednim daje ponad 87% wzrost. Po gwałtownym wzroście liczby dokonanych przestępstw nastąpił kolejny spadek, a tendencja spadkowa utrzymuje się do dzisiaj. W 2010 roku odnotowano 19 przestępstw bigamii, a w 2011 roku – 13, co w porównaniu z rokiem 2009 daje ponad 2-krotną tendencję spadkową⁵¹.

Spadkowa tendencja, jeśli chodzi o liczbę dokonywanych przestępstw z art. 206 k.k. może świadczyć o wzroście szacunku dla wartości religijnych i instytucji jakim jest małżeństwo. Jest to pozytywna prognoza sugerująca poważne traktowanie słów zawartej przysięgi małżeńskiej, a w szczególności wierności i uczciwości małżeńskiej, w którą bigamia, jako przestępstwo godzi. Jednak istnieje również druga strona medalu, sugerująca, że po gwałtownym spadku ilości dokonywanych przestępstw danego rodzaju może nastąpić ich statystyczny wzrost.

Z prognozy⁵² przeprowadzonej przez autora wynika, że wzrost ten nastąpi właśnie w roku 2012. W oparciu o średnią ruchomą trzejelementową w roku 2012 można przewidywać, że dokonanych zostanie około 21 przestępstw z art. 206 k.k., zaś na podstawie średniej ruchomej pięcioelementowej – 19 przestępstw. W porównaniu z rokiem poprzednim oznacza to odpowiednio wzrost o 8 i 6 przypadków bigamii, czynu godzącego w prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

BIGAMY IN THE POLISH CRIMINAL LAW

SUMMARY

Bigamy is a crime threatening the regularity of family functioning, whose basis, due to the cultural tradition and Polish law, makes monogamy marriage. In his article the author presents the origin of the bigamy crime and its statutory hallmarks. It is shown who, in what circumstances, and with fulfilling which conditions, can commit bigamy crime, as well as the statistic depiction of the crime has been presented.

KEYWORDS: bigamy, criminal law.

⁵¹ Dane statystyczne opracowano w oparciu o statystyki policyjne – www.policja.pl, odczyt: 30.04.2012 r.

⁵² Autor dokonał prognozy zjawiska przestępstwa bigamii na rok 2012 za pomocą średniej ruchomej 3. i 5. elementowej.